

UN DELS EIXOS DE LA NARRATIVA DE PORCEL

Isidor Cònsul

Baltasar Porcel, Obres Completes 5. El mite d'Andratx. Pròleg de Carme Arnau. Edició a cura de Rosa Cabré. Edicions Proa. Barcelona, 1993.

Baltasar Porcel, Molts paradisos perduts. Edicions Proa. Barcelona, 1993

L'exercici de mesurar en temps de present l'impacte i la importància d'una obra d'art acostuma a ser una operació arriscada i de contorns esmunyedissos. Es per aquesta raó que el sentit comú col·lectiu empra, com a termòmetre de precisió, l'argument del pas del temps. Una novel·la mediocre pot envellir al galop de pocs mesos, i al contrari, propostes literàries d'antany se'ns apareixen fresques i colrades per un envejable aire de salut. Fet i fet, un dels reptes de qualsevol obra d'art és la pròpia capacitat de pervivència i de poder guanyar, si és possible, la guerra del temps.

LA GUERRA DEL TEMPS

Sota el títol "El mite d'Andratx" s'ha publicat el volum cinquè de les Obres Completes de Baltasar Porcel que recull les novel·les Difunts sota els ametllers en flor (1970) i Cavalls cap a la fosca (1975), i un tercer apartat amb Tots els contes. Després d'una relectura estiuenca de tot el paquet editorial, crec que s'ha de remarcar, sobretot, l'evidència d'una constatació i la sorpresa d'un desajustament. Una constatació que serveix per lligar les dues novel·les amb el paràgraf inicial d'aquest paper: vint-i-tres anys després de l'aparició de Difunts sota els ametllers en flor i prop de la vintena de Cavalls cap a la fosca, sembla clar que totes dues novel·les han guanyat una primera batalla al desgast del temps. Ara com ara és innegable que ambdós títols mantenen un vigor de joventut i no costa de resseguir-hi els trets i les traces de notorietat que els afaïçonen i distingeixen amb més força.

Una i altra encaren un món bigarrat i endogàmic, apassionat i ple de nervi, curull de vida, violència i acció. Són narracions de narracions, obres d'encaix i mosaic que es

construeixen a partir d'una successió i superposició multiforme d'històries. Novel·les que bandegen un passat deutor de les consignes del "Realisme Històric" i avancen per acotar les fronteres d'un món propi de ressonàncies mítiques. Novel·les d'estil rude, personal, violent i poderós, que esdevenen un retaule virolat de tipus, històries i facècies presentades, cadascuna, amb un toc estilístic que les particularitza. A Difunts sota els ametllers en flor la pintura tendeix a l'aquarel·la i a la pinzellada que només s'insinua, subtil i delicada. Per contra, Cavalls cap a la fosca mostra la força de l'aiguafort, la violència dels escorços forçats i un traç gruixut de contundències narratives. En el primer cas, les històries són enfilades per la veu d'un espectador que repassa els topants del món més immediat. L'altra enforteix la trama familiar del mite, el narrador es converteix en protagonista i les històries de la pròpia nissaga s'afonen per la boira dels segles fins a perdre's en forats negres de la història. A títol personal, resseguir el complex retaule d'ambdues novel·les, vint anys després de la seva publicació, s'ha convertit en una generosa cavalcada d'intensitats.

LA SORPRESA D'UN DESAJUSTAMENT

Els contes i les narracions són una altra cosa. Configuren els eixos i coordenades d'un mateix món, funcionen sovint com a esbossos i estudis de perspectiva, i no acostumen a negar la força de la sang ni l'estirp a la qual pertanyen. L'edició del cinquè volum d'Obres Completes els aplega tots en la seva tercera part (reproduint l'edició de "Llibres a mà", d'Edicions 62 i Destino, de 1984) i sota el mateix epígraf general El Mite d'Andratx. I no m'entretindrè en valoracions literàries perquè em sembla més oportú d'alertar sobre el possible desajustament de l'edició d'alguns contes en aquest volum. Si s'aplega, com avisa el títol, la literatura del Mite d'Andratx, m'agradaria que algú m'expliqués què hi fan, per exemple, les narracions de l'apartat quart (Les ombres xineses) i algunes de les que configuren l'apartat segon (Altres terres, altres mars). He estat sempre devot del recull Reivindicació de la vídua Txing (1979) i sento una flaca especial per la peça L'emperador

Lu. I per més que la torno a rellegir no sé veure quina és la seva relació amb Andratx. Per contra, i encara que suposés un trencament cronològic, trobo que no hi faria cap nosa que sota el mateix capçal mític s'hi hagués inclòs Les primaveres i les tardors. Com a lector que ha seguit, si més no amb certa cura, els trencacolls de l'obra porceliana, em sembla que queda clar que el conjunt de la seva narrativa es mou, a partir de 1970, a l'entorn de dos pivots. El primer és el que s'ha convingut a anomenar Mite d'Andratx, l'altre el que s'ha bastit a partir del viatge real i de l'aventura de mai no acabar, enllà del temps i la història. Dues novel·les (Les pomes d'or, 1980 i Els dies immortals, 1984), a banda del recull esmentat, Reivindicació de la vídua Txing, marquen una inflexió important en l'obra de Porcel respecte del món d'Andratx, un allunyament del mite, una traïció explícita a les arrels illenques i un llançament cap als horitzons d'una narrativa oberta a l'aventura. Es l'esclat i l'èmfasi d'un viatge enfora molt diferent del tancament introspectiu que suposen les novel·les i narracions andritxoles.

Trobo, d'altra banda, que el desajustament al qual em refereixo no és gens discret i que tendeix a créixer per la noblesa del suport i la bondat del mateix missatger. M'explico. L'edició física és d'una gran dignitat i compta amb la torna d'un considerable desplegament crític. El pròleg, com el dels altres volums, té totes les traces d'un estudi erudit i el conjunt es tanca amb una detallada i completa nota editorial que segueix la vida i miracles de cadascuna de les peces de la corona. El problema és el títol que ho aixopluga tot i que, en aquest cas, barreja aigües que no són del mateix riu encara que siguin del mateix autor.

MASSA PARADISOS PERDUTS

D'una manera paral·lela a l'edició del cinquè volum de les Obres Completes, s'han publicat un conjunt de narracions que són l'estadi primitiu, l'esborrany inicial o el punt d'arrancada d'un grapat de pàgines de novel·les posteriors. Serveixen per accentuar la metodologia de treball de Baltasar Porcel, la complexitat del seu procés d'escriptura i tenen

interès, sobretot, si hom té en compte que moltes pàgines de Difunts sota els ametllers en flor i de Cavalls cap a la fosca s'havien publicat anteriorment a la premsa en forma d'article literari. I a la inversa, remarquen una manera de fer de l'autor que, només amb lleus retocs, aprofita per intercalar, en el tram de d'una novel·la, contes que n'eren aliens, d'entrada. L'epíleg de Rosa Cabré ho explica amb convicció i remarca el detall de les particularitats de treball de Baltasar Porcel. Tot i això, el lector habitual toparà amb unes històries que ja coneix, algunes de les quals s'han transformat, altres no tant i diria que n'hi ha més d'una que no ha sofert cap variació. És un llibre que pot funcionar com a tast d'entrada i com la mena d'antologia prèvia a un dels móns narratius més apassionants i complexos de la literatura catalana actual.

Isidor Cònsul